

4. ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

Είναι οι τρόποι με τους οποίους ο συγγραφέας οργανώνει και παρουσιάζει το υλικό της αφήγησης του. Δεν είναι το «τι» λέει αλλά το «πώς» το λέει.

(Η αφήγηση, σύμφωνα με τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη διακρίνεται σε: διήγηση και μίμηση)

1. ΔΙΗΓΗΣΗ

Ο αφηγητής παρουσιάζει και μεταδίδει ο ίδιος τα γεγονότα, τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τα λεγόμενα των προσώπων του σε ταύτο πρόσωπο, με τη δική του φωνή. Αποκλείει την αυτολεξεί αναφορά στον λόγο των άλλων προσώπων και μεταφέρει ο ίδιος τα λόγια τους χωρίς να μετέχει στην ιστορία. Γνωρίζει τα πάντα για τους πάντες, ακόμα και τις σκέψεις των προσώπων του. Είναι παντογνώστης αφηγητής, πανεπίστης.

Ρόλος / Λειτουργία

- ▶ Προσδίδει αληθοφάνεια, αντικειμενικότητα και πειστικότητα στα πρόσωπα και στα γεγονότα, εντάσσοντάς τα στο ιστορικό και κοινωνικό τους πλαίσιο.
- ▶ Αναδεικνύει με σαφήνεια το ήθος των αφηγηματικών προσώπων, εφόσον ο αφηγητής γνωρίζει τα πάντα για τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.
- ▶ Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στην αφήγηση και διατηρεί αμείωτα το ενδιαφέρον και αναγνώστη μέσα από τη χρήση διαδοχών γεγονότων και τις περιπέτειες των προσώπων.

2. ΜΙΜΗΣΗ

Ο αφηγητής δίνει το λόγο στους (ή στους) ήρωές του.

Έχουμε ως εξής τρεις περιπτώσεις:

A. Αφήγηση πρωτοπρόσωπη από ένα πρόσωπο που συμμετέχει στην ιστορία.

B. Διάλογος

Γ. Μεικτό τρόπο: συνδυασμό διήγησης (αφήγησης) κ' διαλόγου.

Αναλυτικά:

A.

Αφήγηση, συνήθως πρωτοπρόσωπη, από ένα φανταστικό/πλαστικό πρόσωπο που αποτυπώνει την προσωπική του εμπειρία και οπτική στα πράγματα. Ο αφηγητής συμμετέχει στην ιστορία, βρίσκεται μέσα σε αυτήν.

Ρόλος / Λειτουργία

▷ Μεταδίδει και προσφέρει την αμεσότητα, την αληθοφάνεια και τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, καθώς ο αναγνώστης έρχεται -υποτίθεται- σε άμεση επαφή με τον λογοτεχνικό χαρακτήρα, χωρίς τη διαμεσολάβηση του αφηγητή.

▷ Επιδιώκει και πετυχαίνει την ενεργητικότερη συμμετοχή του αναγνώστη στον κόσμο του κειμένου, εφόσον καλείται να κατανοήσει και να αποκρυπτογραφήσει ο ίδιος τους ήρωες και την αλήθεια τους, χωρίς τις έτοιμες ερμηνείες του παντογνώστη αφηγητή.

Σ.Σ. Τα μειονέκτημα είναι ότι ο συγγραφέας με τον τρόπο αυτό μπορεί να μεταδώσει την περιορισμένη εμπειρία ενός μόνο προσώπου.

Σ.Σ. Μπορεί η αφήγηση να γίνεται σε 1^ο πρόσωπο από την οπτική γωνία ενός ήρωα με το ίδιο όμως μειονέκτημα.

B.

Διάλογος/ Διαλογική αφήγηση: Η κατά λέξη παράθεση του λόγου των ηρώων που συνομιλούν μεταξύ τους σε ευθύ λόγο. Απλώνεται με τα ανάλογα σημεία στίξης, τις παύλες ή τα εισαγωγικά. Διακρίνουμε:

Διαστροφή
υφ' αὐτῶν
ἰδιώματος,
λεξιλογίου
κ.α.

- **Διάλογο σε αφηγηματικά κείμενα:** Ο λόγος των προσώπων συνήθως πλαισιώνεται με ελάχιστες έστω παρεμβάσεις του αφηγητή, σχόλια και διευκρινίσεις. Ο διάλογος διαμορφώνει μια δραματοποιημένη σκηνή.
- **Θεατρικό διάλογο:** Σε αυτόν ο αφηγητής περιορίζεται μόνο στην παροχή σκηνικών οδηγιών και ο λόγος ανήκει αποκλειστικά στους ήρωες. Είναι ο βασικός αφηγηματικός τρόπος στα θεατρικά κείμενα, στο θέατρο.

Ρόλος / Λειτουργία

- ▷ Προσδίδει αληθοφάνεια και πειστικότητα στη σκιαγράφηση των χαρακτήρων.
- ▷ Καθιστά την αφήγηση ζωντανή και φυσική και παρεμβατική, δίνει σε αυτή δραματικότητα - θεατρικότητα.
- ▷ Αποβάλλει την υποκειμενικότητα και τη μονομέρεια του παντογνώστη αφηγητή, που περιορίζει τον αναγνώστη στη δική του προσέγγιση και ερμηνεία γεγονότων και συμπεριφορών. Απελευθερώνει έτσι τον αναγνώστη ως προς την πρόσληψη του έργου, αφού ο ίδιος -χωρίς τη μεσολάβηση κανενός- χαρακτηρίζει και ερμηνεύει πρόσωπα και καταστάσεις.
- ▷ Επιτυγχάνει τη βιωματική προσέγγιση του κειμένου από τον αναγνώστη, καθώς αυτός αισθάνεται πως γίνεται «αυτόπτης μάρτυρας» των γεγονότων, νιώθει ότι συμμετέχει στη δράση που συντελείται μπροστά στα μάτια του, εμπλέκεται στη ζωή των ηρώων και ταυτίζεται με αυτούς. Ταυτόχρονα, ο ίδιος αντλεί πληροφορίες για πρόσωπα και γεγονότα. Έτσι, αυξάνεται το αναγνωστικό ενδιαφέρον αλλά και η αναγνωστική απόλαυση.
- ▷ Βοηθά στην εξέλιξη της δράσης, προετοιμάζει γεγονότα και καταστάσεις.
- ▷ Ξεκαθαρίζει τον αναγνώστη από την αφήγηση.

δεν αποκάλυψη
εγκωμιαίων,
εκέφθων, κινή-
σεων κ.α.

Μεικτός τρόπος: ο συνδυασμός ή η εναλλαγή διήγησης και διαλόγου. Στην αφήγηση ενός απρόσωπου ή πλαστού αφηγητή παρεμβάλλεται ο λόγος άλλων προσώπων που διαλέγονται σε ευθύ λόγο.

Ρόλος / Λειτουργίες

- ▷ Συνδυάζονται τα αφηγηματικά πλεονεκτήματα της διήγησης και των διαλόγου (βλ. αντίστοιχα)
- ▷ Εκφραστική δύναμη.

Σ.Σ. :

Η αφήγηση διακρίνεται σε πραγματική και πλασματική

Πραγματική ονομάζεται η αφήγηση της οποίας το αντικείμενο ανήκει στο βιωματικό πεδίο του υποκειμένου της αφήγησης.

Πλασματική ονομάζεται εκείνη της οποίας το αντικείμενο είναι εφεύρημα του υποκειμένου της αφήγησης.

Κάθε αφήγημα συντίθεται από τρία στρώματα:

Αφήγημα γεγονότων: γίνεται αναφορά σε ό,τι έπραξε ή σε ό,τι έπαθε ένα πρόσωπο.

Αφήγημα λόγων: περιλαμβάνει α) τον αφηγηματοποιημένο ή αφηγημένο λόγο, κατά τον οποίο τα λόγια του προσώπου ενσωματώνονται στην αφήγηση, β) τον αναφερόμενο ή αναπαριστώμενο λόγο, που περιλαμβάνει τον ευθύ λόγο ή διάλογο και γ) τον μετατιθέμενο λόγο, κατά τον οποίο ο λόγος του ήρωα ενσωματώνεται στον λόγο του αφηγητή. Κατά τον Ζενέτ, ο εσωτερικός μονόλογος είναι ευθύς, άμεσος λόγος. Προέκταση του μετατιθεμένου λόγου είναι ο ελεύθερος πλάγιος λόγος, με τον οποίο ο αφηγητής αποδίδει σε τρίτο πρόσωπο και σε χρόνο ιστορικό ενδόμυχες σκέψεις και συναισθήματα ενός προσώπου της αφήγησης. Το τμήμα αυτό εύκολα μετατρέπεται σε ευθύ λόγο.

Αφήγημα σκέψεων: η σκέψη, κατά τον Ζενέτ, ισοδυναμεί με «σιωπηρό λόγο».

- ⇒ α) Δίγνηση (πλάγιος λόγος)
 β) Ευθύς λόγος ή διάλογος ή εσωτερικός μονόλογος
 γ) Ελεύθερος πλάγιος λόγος (μετασυσταμένος)

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

(16κη)
VI
ΚΑΙ

Η λεπτομερής αναπαράσταση και απόδοση της εικόνας προσώπων, τόπων και αντικειμένων από τον αφηγητή σε τρίτο πρόσωπο. Η περιγραφή είναι στατική παρατήρηση και μελέτη του χώρου (φυσικού-κοινωνικού), σε αντίθεση με την αφήγηση, που είναι δυναμική και εξελίσσεται στον χρόνο.

(συνήθως περιλαμβάνεται μέσα στην αφήγηση)

Ρόλος / Λειτουργία

- ▶ Προκαλεί αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη μέσα από την παραστατικότητα ή την ένταση των εικόνων.
- ▶ Διαμορφώνει και στήνει το σκηνικό της δράσης των προσώπων αλλά και την κατάλληλη ατμόσφαιρα, που εισάγει τον αναγνώστη στο κλίμα του έργου, παρέχει πληροφορίες-ερμηνευτικά κλειδιά του αφηγηματικού υλικού.
- ▶ Αποκαλύπτει και αιτιολογεί τον χαρακτήρα και την ψυχολογία των προσώπων, τα φωτίζει και τα σκιαγραφεί.
- ▶ «Παγώνει» τη δράση με την επιβράδυνση της πλοκής που δημιουργεί, προκαλώντας έτσι αδημονία και αγωνία στον αναγνώστη για την εξέλιξη της ιστορίας, αλλά ενδεχομένως και εκτόνωση-αποφόρτιση της έντασης μετά από δραματικές συγκρούσεις προσώπων.
- ▶ Συντελεί στη μετάβαση, δηλαδή στο ομαλό πέρασμα, από το ένα αφηγηματικό μέρος στο άλλο, από τη μια σκηνή στην άλλη.

▶ Αισθητοποιεί τα πρόσωπα και τα πράγματα και έτσι ο αναγνώστης τα ζει με τη φαντασία του.

4. ΣΧΟΛΙΟ

Προσωπικές εκτιμήσεις, σκέψεις, παρατηρήσεις, κρίσεις του αφηγητή, που παρεμβάλλονται στην αφηγηματική ροή και τη διακόπτουν. Το σχόλιο μπορεί να είναι σύντομο ή εκτενές.

Ρόλος / Λειτουργία

- ▷ Αποκαλύπτει τον τρόπο σκέψης, την ιδεολογική τοποθέτηση, τη βιοθεωρία ή και κοσμοθεωρία του αφηγητή. Επιτρέπει έτσι την πληρέστερη κατανόηση:
 - α) της στάσης και της συμπεριφοράς του (αν είναι ένας από τους χαρακτήρες του έργου),
 - β) των νοημάτων της αφήγησης (ερμηνειών, χαρακτηρισμών και χαρακτηριστικών προσώπων και καταστάσεων κτλ.).
 - ▷ Συντελεί στην επιβράδυνση της πλοκής.
 - ▷ Προσικονομεί, προετοιμάζει τον αναγνώστη για γεγονότα που θα ακολουθήσουν.
-

▷ Συντελεί - κάποιες φορές - στο να προβληματοποιήσει ο αναγνώστης.

Σ.Σ. : Μπορεί να αποσελεύει ειρωνείας, επίκριση, θαρκαθμό, υπαινιχμό.

5. ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

Οι λέξεις ή οι φράσεις ενός ήρωα-προσώπου αποδίδονται αυτούσιες στο κείμενο, χωρίς να υπάρχει κάποιο λεκτικό ρήμα που να τις εισάγει (π.χ. είπε ότι... ισχυρίστηκε ότι...) ή να τις χαρακτηρίζει (π.χ. ομολόγησε ότι... κατάλαβε πως...)

Αποδίδονται πιστά τα λόγια, οι σκέψεις, τα συναισθήματα του προσώπου (όπως εκφράζονται στον ευθύ λόγο) με το τρίτο ρηματικό πρόσωπο και τον ιστορικό-παρελθοντικό χρόνο, που χρησιμοποιούνται στον πλάγιο λόγο της αφήγησης. Αποτελεί ενδιάμεσο στάδιο ανάμεσα στον ευθύ και τον πλάγιο λόγο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για να γίνει κατανοητή η διάκριση

Πλάγιος λόγος: Μας προσέγγισε και μας εκμυστηρεύτηκε ότι επιθυμούσε πολύ το ταξίδι αυτό.

Ευθύς λόγος: «Επιθυμώ πολύ το ταξίδι αυτό».

Ελεύθερος πλάγιος λόγος: Μας προσέγγισε. Επιθυμούσε πολύ το ταξίδι αυτό.

Σ.Σ.: Στον ελεύθερο πλάγιο λόγο αξιοποιούνται στοιχεία του προφορικού λόγου (π.χ. ιδιωματιέροι), εξαερίζοντας τη διατήρηση όλων των αποχρώσεων της «πρωτότυπης» διατύπωσης.

Δείκτες ελεύθερου πλάγιου λόγου

- Τριτοπρόσωπη αφήγηση
- Χρόνος ιστορικός - παρελθοντικός
- Τριτοπρόσωπη αντωνυμία
- Ιδιωματιέροι, συντομίες, περικοπές, γενικότερα στοιχεία του προφορικού λόγου

Ρόλος / Λειτουργία

- ▶ Δίνει ζωντάνια και αμεσότητα στον λόγο, με την προσωπική, ιδιωματική και πρωτότυπη διατύπωση των προσώπων ή του ήρωα (δίνεται η αίσθηση ότι μιλά το πρόσωπο ή ο ήρωας), προσδίδει αληθοφάνεια και πειστικότητα στους χαρακτήρες, μέσα από την άμεση επαφή με τις σκέψεις και τον ψυχισμό του ήρωα, χωρίς τη διαμεσολάβηση του συγγραφέα. (Άμεση πρόσδεση του αναγνώστη)
- ▶ Προσδίδει ζωντάνια και φυσικότητα στην αφήγηση, αφού αξιοποιεί ιδιωτισμούς, επιφωνηματικές φράσεις και άλλα στοιχεία του προφορικού λόγου που δε θα τα συναντούσαμε εύκολα στον λόγο του αφηγητή.
- ▶ Προσφέρει αισθητική απόλαυση στον αναγνώστη, γιατί αποδίδει με πρωτότυπο τρόπο σκέψεις και συναισθήματα του αφηγητή-συγγραφέα μέσα από τη φωνή του προσώπου-ήρωα, αφού συχνά «εμπλέκονται» και «διαπλέκονται» οι δύο φωνές. *

* Είναι λόγος «διφωνικός». Ως αποτέλεσμα, μερικές φορές δεν είναι εύκολο να έχουμε ως αναγνώστες αν τελικά οι σκέψεις ή τα λόγια του ήρωα αποτελούν πραγματικές σκέψεις του εκέψου ή αρθρωμένα λόγια.

Παραδείγματα ελεύθερου πλάγιου λόγου

- ... μας πλησίασε. «Την αγαπώ», είπε. (Ε.Λ.)
- ... μας πλησίασε και ορολόγησε ότι την αγαπούσε. (Π.Λ.)
- ... μας πλησίασε. Την αγαπούσε. (Ε.Π.Λ.)
- Της μίλησε στο τηλέφωνο. «Θα σε ευχαριστώ το βράδυ» είπε. (Ε.Λ.)
- Της μίλησε στο τηλέφωνο. Της είπε ότι θα τη ευχαριστούσε το βράδυ. (Π.Λ.)
- Της μίλησε στο τηλέφωνο. Θα τη ευχαριστούσε το βράδυ. (Ε.Π.Λ.)
- Της ζήτησε να φύγουν μαζί.
- Δεν θέλω. } (Ε.Λ.)

Της ζήτησε να φύγουν μαζί. Του απάντησε ότι δεν ήθελε. (Π.Α.)
Της ζήτησε να φύγουν μαζί. Δεν ήθελε. (Ε.Π.Α.)

• Τον κοίταξε για λίγο αφήχαρα.
- Δεν εσάς θυμάμαι. (Ε.Α.)

Τον κοίταξε για λίγο αφήχαρα. Του είπε ότι δεν τον θυμόταν. (Π.Α.)

Τον κοίταξε για λίγο αφήχαρα. Δεν τον θυμόταν. (Ε.Π.Α.)

• Προχωρούσε έκερτικός. «Τι λάθος έχω κάνει;» αναρωτήθηκε. (Ε.Α.)

Προχωρούσε έκερτικός. Αναρωτήθηκε τι λάθος είχε κάνει. (Π.Α.)

Προχωρούσε έκερτικός. Τι λάθος είχε κάνει; (Ε.Π.Α.)

• «Και αν μου εστίνε κι άλλο παιχνίδι; Αν μου ξαναλέει ψέματα;» (Ε.Α.)

Αναρωτήθηκε αν του εστίνε κι άλλο παιχνίδι και αν του ξαναέλεγε ψέματα. (Π.Α.)

Και αν του εστίνε κι άλλο παιχνίδι; Αν του ξαναέλεγε ψέματα; (Ε.Π.Α.)

• «Τότε έκαμην ανεπίρως παρατηρήσεις εις τον Βαγγέλην. Αυτώς δεν της χρειάζονται τα τσιαούτα. Δεν ανεχεται να κακοβυθισθεί εση χείτονια το ερίσι της. Και θα της κάμει τη χέρη να της αδειάσει την χωνιάν».

«Ο χείτονας με το λαχούτο», Αλ. Παπαδιαμάντι

• «Και να, τώρα, που είχε βρεθεί στο δρόμο τους αυτό το ποτάμι. Αλλά η διαταγή της Μερραρίας... Γύριζε και ξαναγύριζε και ψυχία δεν είχε. Το ποτάμι ακουγότανε πέρα και δεν τον άφηνε να ψυχιάσει. Θα πήγαινε την άλλη μέρα, θα πήγαινε σπρωδύηποτε. Στο διάδο η διαταγή της Μερραρίας...»

6. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ

^{πεντασθήματα,}
Αποτυπώνονται, σχεδόν αυτόματα και συνειρμικά, σκέψεις, εικόνες, αναμνήσεις, εντυπώσεις, συχνά διάσπαρτες, που διατρέχουν και κατακλύζουν την ψυχή και τον νου του ήρωα ή του αφηγητή. Αυτή η «ροή της συνείδησης» αποδίδεται σε α' ρηματικό πρόσωπο και χρόνο ενεστώτα, για να δημιουργηθεί η εντύπωση στον αναγνώστη ότι όλα καταγράφονται τη στιγμή ακριβώς που γεννιούνται και έτσι όπως έρχονται ανάμεικτα στη συνείδηση του αφηγητή, χωρίς λογική ή χρονική αλληλουχία.

Απουσιάζει κάθε προσπάθεια λογικής επεξεργασίας και χλωσεϊκής οργάνωσης του λόγου.
 Η γραφή είναι ελλειπτική, διακοπτόμενη, ατακτική.
 Η συντακτική οργάνωση είναι (συχνά) υποκειμενική (χαλαρή θέση, ελλειπτικές προτάσεις, χωρίς συνεχή από το ένα στοιχείο στο άλλο).
 Ατακτική διαδοχή των εκθέσεων, συναισθημάτων, αναμνήσεων, εντυπώσεων. Γοργή αλληλοδιαδοχή.

Δεν διαφέρει από τον ειδικό λόγο ως προς τη γραμματική και τη σύνταξη αλλά ως προς το περιεχόμενο, αφού είναι λόγος χωρίς ακροατή και συνδέεται με την ενδοσκοπήση και την αυτοανάδυση.

Ρόλος/Λειτουργία →

Ρόλος / Λειτουργία

- Αποτυπώνει φυσικά, αβίαστα και παραστατικά τις σκέψεις και τα συναισθήματα του αφηγηματικού προσώπου, σαν να μην υπάρχει συγγραφική μεσολάβηση ή λογοτεχνική σύμβαση.
- ▶ Συντελεί στο πειστικότερο ψυχογράφημα και ηθογράφημα του προσώπου, προσδίδει έναν προσωπικό, εξομολογητικό και στοχαστικό τόνο στο κείμενο.

- ▶ Μας εθάζει στην εσωτερική ζωή του ήρωα.
- ▶ Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα, δραματικότητα.

Σ.Σ.: Η εμφάνιση του εσωτερικού μονολόγου συνδέεται με το κίνημα του μοντερνισμού. Σημαντικοί εκπρόσωποι στον ευρωπαϊκό χώρο: Μαρθέλ Προυστ, Τζέιμς Τζόις, Τόμας Μαν. Στην Ελλάδα: Μέλπω Αξιώτη, Στέλιος Ξεφλαύδας, Νίκος Γ. Πεντζίκης κ.ά. (Δες κύκλο Θεσσαλονίκης, από τα 1930).
Αξιοποιήθηκε για την απόδοση των στοιχείων του υποσυνείδητου του προσώπου της αφήγησης και της «ροής της συνείδησης».

Σ.Σ. για τους αφηγηματικούς τρόπους:

Συχνά ο συγγραφέας χρησιμοποιεί και άλλα μέσα-τεχνάσματα, όπως την εναλλαγή αφηγητών, τις εννεκώσεις, επιστολές, ημερολόγια, παλιά χειρόγραφα.

■ Συνοπτικός πίνακας των αφηγηματικών τρόπων

Αφηγηματικοί τρόποι	
Διήγηση	Ο αφηγητής παρουσιάζει ο ίδιος τα γεγονότα και τις σκέψεις/ τα λεγόμενα των προσώπων/ πρώων σε τρίτο πρόσωπο, με τη δική του φωνή. Δε συμμετέχει στην ιστορία και είναι αφηγητής παντογνώστης.
Μίμηση	Ο αφηγητής δίνει τον λόγο στους ήρωές του: α. με αφήγηση πρωτοπρόσωπη από ένα πρόσωπο που συμμετέχει στην ιστορία: αποτυπώνει την προσωπική του εμπειρία και οπτική στα πράγματα.
	β. με διάλογο/ με διαλογική αφήγηση: παραθέτει τα λόγια των πρώων, που συνομιλούν μεταξύ τους σε ευθύ λόγο.
	γ. με μεικτό τρόπο, δηλαδή με συνδυασμό ή εναλλαγή διήγησης και διαλόγου: στην αφήγηση ενός προσώπου παρεμβάλλει τον λόγο άλλων προσώπων, που διαλέγονται σε ευθύ λόγο.
Περιγραφή	Ο αφηγητής αποδίδει λεπτομερώς την εικόνα προσώπων, τόπων και αντικειμένων σε τρίτο πρόσωπο.

Σχόλιο	Ο αφηγητής παρεμβάλλει προσωπικές εκτιμήσεις και σκέψεις, παρατηρήσεις και κρίσεις, διακόπτοντας την αφηγηματική ροή.
Ελεύθερος πλάγιος λόγος	Ο αφηγητής αποδίδει πιστά τις σκέψεις και τα συναισθήματα ενός προσώπου σε τρίτο ρηματικό πρόσωπο και σε παρελθοντικό χρόνο. «Διαπλέκονται» η φωνή του αφηγητή με τη φωνή του ήρωα.
Εσωτερικός μονόλογος	Ο αφηγητής αποτυπώνει αυτόματα και συνειρμικά σκέψεις, αναμνήσεις, εντυπώσεις που διατρέχουν και κατακλύζουν την ψυχή και τον νου του ίδιου ή του ήρωα. Αυτή η «ροή της συνείδησης» αποδίδεται σε πρώτο ρηματικό πρόσωπο και σε χρόνο ενεστώτα.

ΑΣΚΗΣΗ ΓΙΑ

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ - ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΡΟΠΟΙ

Στο ακόλουθο κείμενο να προσδιορίσετε τις αφηγηματικές τεχνικές και τους αφηγηματικού τρόπους που αξιοποιούνται.

- Καλός είναι ο Μανολιός, έκαμε ο παπάς· καλά θα ζήσουν.
- Τον αγαπώ κι αυτόν σαν παιδί μου, είτε ο άρχοντας. Όταν πέρασα από το μοναστήρι του Αι-Παντελεήμονα, τον είδα, θά 'ταν δεκαπέντε χρονών, έφερε το δίσκο στο ηγουμενικό να με καλωσορίσει. Ήταν αληθινός άγγελος, μονάχα οι φτερούγες τού 'λειπαν. Τον πόνεσε η ψυχή μου. Κρίμα, είπα, τέτοιος λεβέντης, να μαραζώσει στο μοναστήρι, σα μουνούχος. Πήγα στο κελί του γέροντά του, του πάτερ Μανασή. Κεύτουνταν χρόνια παράλυτος. «Γέροντά μου, του κάνω, μια χάρη θα σου ζητήσω· κι αν μου την κάμεις, θα χαρίσω μian ασημένια καντήλα στο μοναστήρι. – Το Μανολιό μονάχα μη μου ζητήσεις, είτε ο Μανασής. – Ίσια ίσια, αυτόν θέλω, γέροντά μου· να τον πάρω στη δουλειή μου.» Αναστέναξε ο γέροντας. «Τον έχω σαν παιδί μου, είπε, παράπονο δεν έχω μαζί του. Είμαι ανήμπορος κι έρημος, δεν έχω άλλη συντροφιά· κάθε βράδυ του κουβεντιάζω για τους ασκητές και τους άγιους· μαθαίνει κι αυτός, περνάει και μένα η ώρα μου. – Άσ' τον, γέροντα να μπει στον κόσμο, να κάμει παιδιά, να ζήσει· κι άμα σιχαθεί τη ζωή, καλογερεύει.» Με τα πολλά, τον κατάφερα και τον πήρα· και τώρα του δίνω το Λενιό· η ώρα η καλή!
- Θα σου κάμει κι αγγόνια...· είτε ο γερο-Λαδάς χιχιρίζοντας με κακία και πήρε στη μύτη του κουταλιού του ένα βύσσινο, το μασούλισε, ήπιε μια ρουφιά μοσχάτο, ευκήθηκε:
- Καλά κέρδητα στις δουλειές μας, ο Θεός να βάλει το χέρι του να μην πεθάνουμε της πείνας. Τ' αμπέλια και τα σπαρτά εφέτο δεν είναι καλά, θα χαθούμε.
- Έχει ο Θεός, αποκρίθηκε με την αγριοφωνάρα του ο παπάς, έχει ο Θεός, γερο-Λαδά μου, κουράγιο. Σφίξε τη ζώνη σου, μην κάνεις κατάχρησες, το πολύ φαΐ σε βλάφτει. Κι άσε τα χουβαρνταλίκια, μη σκορπάς έτσι το βιός σου στους φτωχούς.
Ξέσπασε στα γέλια ο άρχοντας, το σπίτι σείστηκε.
- Κάμετε ελεημοσύνη, χριστιανοί, ο γερο-Λαδάς πεθαίνει της πείνας! κλαψούρισε απλώνοντας ζητιάνικα την παχιά του χερούκλα.

Νίκος Καζαντζάκης «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται»

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αφηγηματικές τεχνικές

Αφηγητής: Ο αφηγητής του κειμένου είναι ετεροδιηγητικός, εφόσον δεν έχει προσωπική συμμετοχή στα γεγονότα. Ειδικότερα, πρόκειται για έναν παντογνώστη αφηγητή-θεό, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει κάθε πτυχή των γεγονότων, αλλά και καθετί που αφορά τα πρόσωπα της ιστορίας.

Εστίαση: Η αφήγηση δίνεται με μηδενική εστίαση, καθώς ο παντογνώστης αφηγητής έχει τον προνόμιο να γνωρίζει περισσότερα από κάθε πρόσωπο της ιστορίας, σαν να παρακολουθεί την εξέλιξη των γεγονότων από ψηλά, έχοντας έτσι γνώση όλων όσων συμβαίνουν.

Οπτική της αφήγησης: Παρά το γεγονός ότι η κύρια αφήγηση δίνεται χωρίς εστίαση, ο αφηγητής παρουσιάζει ορισμένα ειδικότερα γεγονότα από την οπτική των ηρώων της ιστορίας. Ειδικότερα, όταν ο άρχοντας αναφέρεται στο πώς γνώρισε τον Μανολιό και στο πώς αισθάνθηκε βλέποντάς τον εγκλωβισμένο στο μοναστήρι, η οπτική αυτής της αφήγησης ανήκει στον άρχοντα. Βλέπουμε, δηλαδή, το γεγονός μέσα από τα δικά του μάτια και μαθαίνουμε για τις σκέψεις και τα συναισθήματά του από τον ίδιο.

Ο χρόνος ως προς τη σειρά των γεγονότων: Η αφήγηση των γεγονότων δίνεται με αναχρονίες, εφόσον ήδη από την αρχή του κειμένου ο άρχοντας προχωρά σε μια αναδρομή αναφερόμενος στην εποχή που ο Μανολιός ήταν δεκαπέντε χρονών και ζούσε στο μοναστήρι. Κατόπιν γίνεται αναφορά σ' ένα μελλοντικό γεγονός, στον επικείμενο γάμο του Μανολιού, στοιχείο που συνιστά πρόληψη.

Ο χρόνος ως προς τη διάρκεια των γεγονότων: Στο πλαίσιο της αφήγησης υπάρχουν επιμέρους σκηνές, διαλογικά δηλαδή μέρη, κατά τη διάρκεια των οποίων ο χρόνος της ιστορίας κι ο χρόνος της αφήγησης εξισώνονται. Ενώ, μπορούμε να εντοπίσουμε και στιγμιαίες επιβραδύνσεις, όπως όταν δίνεται η περιγραφή του Μανολιού από τον άρχοντα.

Ο χρόνος ως προς τη συχνότητα παρουσίασης των γεγονότων. Στο απόσπασμα αυτό κυριαρχεί η μοναδική αφήγηση, υπό την έννοια πως κάθε γεγονός παρουσιάζεται αφηγηματικά μία μόνο φορά. Εντοπίζουμε, ωστόσο, ένα σημείο θαυμαστικής αφήγησης, όταν ο πάτερ Μανασής αναφέρει πως κάθε βράδυ κουβεντιάζει με τον Μανολιό για τους ασκητές και τους άγιους.

Αφηγηματικοί τρόποι

Διάλογος: Ο κύριος αφηγηματικός τρόπος είναι αυτός του διαλόγου, καθώς στο μεγαλύτερο μέρος του αποσπάσματος καταγράφονται επιμέρους διάλογοι μεταξύ των προσώπων.

Αφήγηση: Η αφήγηση του εξωδιηγητικού αφηγητή είναι εξαιρετικά περιορισμένη, εφόσον παρεμβαίνει ελάχιστες φορές μεταξύ των διαλογικών μερών. Έχουμε, ωστόσο, ένα σημείο αφήγησης από τον άρχοντα, όταν αναφέρεται στην επίσκεψή του στο μοναστήρι του Αι-Παντελεήμονα.

Περιγραφή: Στα λόγια του άρχοντα υπάρχει ένα σύντομο σημείο περιγραφής, όταν αναφέρεται στο πώς ήταν ο δεκαπεντάχρονος Μανολιός.

Σχόλιο: Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του αφηγητή εντοπίζονται σύντομα σχόλια, όπως στο σημείο που σχολιάζει ότι ο γερο-Λαδάς γέλασε «με κακία».